

«Rent» eller «urent»

Av Connie Garfalk, publisert i SiOrBaJas medlemsblad nr. 1 2007

Siameseravl i fokus (igjen)

Opp gjennom hele forrige århundre var siameseravl gjenstand for lidenskapelige diskusjoner. Nå er det på'an igjen. Rent eller urent, det er det evige spørsmålet.

Tidlig i våres braket debatten løs på siam-listene igjen. Skal man kun bruke siamesere i avl hvis målrasen er siameser, eller er det hipp som happ om man blander siameser og orientaler og har begge som målraser? Finnes det grunnlag i genetikken som sier at den ene formen for avl er bedre for rasene enn den andre? Har blandingen av siameser og orientaler i avlsprogrammene ført til at begge rasene er blitt svekket - utseendemessig eller på annen måte?

Gen-pool-argumentet

Ett av argumentene fra dem som avler siamesere og orientalere med hverandre og har begge som målraser, er at dette bidrar til en mer variert gen-pool. Motargumentet er at det stort sett er de samme kattene som ligger bak begge rasene. Hvorvidt siameserens gen-pool er i behov av tilførsel av «nytt blod» eller ikke, er et annet spørsmål.

Ifølge en artikkel av Mimy Sluiter, Siamese and Oriental - quo Vadis, begynte man å se de første tegnene på innavlsdepresjon blant siameserne på 1950-tallet. Reduserte kullstørrelser, fertilitetsproblemer og andre problemer varslet om at noe ikke var som det skulle. Mimy Sluiter har gransket siameserens historie og kommet fram til at det var knapt 75 katter som var opphavet til alle siameserne i Europa og USA.

Skal vi tro Mimy Sluiter kom redningen med de ymse parringene med huskatter som resulterte i tabbymaskede og rødmaskede siamesere. Spesielt bidro de tabbymaskede siameserne i England til å få tilbake den genetiske variasjonen som igjen gjorde siameseren til en sunn og robust katt. Senere kom parringene med huskatter som gav oss orientaleren på 1960-tallet. Men siden har det ikke skjedd mye når det gjelder å få inn «nytt blod» i siameserens gen-pool. Mimy Sluiter antyder at en løsning kan være å hente maskede katter fra Thailand igjen.

Hvorvidt Mimy Sluiter har rett i sin mistanke om at siameserens gen-pool er i ferd med å bli utarmet, eller om gen-poolen har den variasjon som trengs, er dog et åpent spørsmål. I Norge fødes det i hvert fall store siamkull fremdeles, og det er ikke svært ofte vi hører om fertilitetsproblemer eller andre problemer som kan tyde på innavlsdepresjon. I så måte blir

det interessant å se hva resultatene fra den nasjonale helseundersøkelsen på katt vil vise når den kommer til høsten.

Ifølge Dagny Dickens, siam-oppdretter siden 1975 under stamnavnet Novarita og FIFe-utdannet dommer, har ikke siameseren noen problemer med en angivelig «utarmet» genpool. *«Vi har såpass mange katter å velge mellom at det ikke er noe problem. Vi må kanskje reise litt lengre for å finne en ubeslektet hannkatt, men de finnes!»* sier Dagny Dickens. Siden dette intervjuet ble gjort har hun talt opp 24 fertile hannkatter med minst 8 generasjoner siameser i Skandinavia; 15 i Sverige og 9 i Norge. Om alle disse lånes ut, er et annet spørsmål. De finnes i hvert fall.

En spottet siameser En siameser er alltid en siameser, genetisk sett, uansett om anene består av siamesere i utallige generasjoner bakover, eller om siameseren er avkom etter to orientaler, eller en orientaler og en siameser. Genet som gir den typiske siamesermasken og fordeling av fargen på ører, bein og hale, cs, er et recessivt gen. Katten må ha to for å bli masket.

For 10-20 år siden kalte norske orientaleroppdrettere siam-avkom etter sine orientalerparringer litt spøkefullt for «skrapsiam». På den tiden var vi fremdeles purister i Norge, hvis man kan kalle oppdrettere som bare bruker siamesere i sin avl for det. I den senere tid har det blitt stadig vanligere å blande siam og orientaler og ha begge som målraser. Vi kaller ikke lenger siamavkom etter orientaler for skrapsiam, men avgrunnen mellom «puristene» og de «glade blanderne» er like stor som den var mellom de ulike frontene i tidligere tider.

En av de mange kommentarene på siam-listene kom fra en svensk oppdretter som sukket litt over manglende kontraster på spesielt tabbymaskede siamesere. Så da hun skrev følgende var det nok mange som tenkte på siamesere med kraftige spøkmarkeringer: *«Visst är det väl meningen att en siames ska kunna antas vara en siames även när den blundar?»*

For visst finnes de, siameserne som til forveksling ligner en orientaler - så lenge man ikke ser de blå øynene. For orientaleroppdrettere er slike siamesere verdifulle som avlskatter, en av dem er Lina Wilund, svensk oppdretter med S*Nonimonos som stamnavn. Hun fikk sitt første kull i 2000, og har hele tiden enten hatt siameser eller orientaler som målrase. For halvannet år siden fikk hun en orientalgutt med uvanlig gode spotter, hvor kontrastene nesten kan sammenlignes med ocikattens.

Fortell om bakgrunnen til Åskar, eller S*Nonimonos Thunder Underground, som han heter?

«Jeg kjøpte faren hans, Marilljos Super Stripe Strix, for å bruke han i min orientaleravl. Strixen som han kalles, er en siameser med et meget tydelig og bra mønster hvor man ser spottene som spøkmarkeringer på kroppen», forteller Lina Wilund.

Hun parret han med en orientalerhunn som hadde klassisk tabby og bra mønstre bak seg, men selv var hun solid svartkilpadde. Resultatet ble altså en spottet sønn med spotter som (nesten) kan måle seg med ocikattens - hvor man så å si alltid avler spott på spott. På utstillinger har Åskars mønster alltid høstet begeistrede kommentarer fra dommere. Både

Åskar og pappa Strix er for øvrig Junior Winner-e, og Strix er i tillegg både Europeisk Champion og Europeisk Premier og Scandinavian Winner i 2006.

Langsiktig avl

En av de meste toneangivende siameseroppdretterne av den «gamle skolen» er Dagny Dickens. Hun har stått på barrikadene mer enn en gang i sin kamp for å bevare siameserens gen-pool så rent som mulig for innslag fra de andre rasene i kategori IV. For henne handler det om prinsipper, men ikke bare det. *«Hvorfor skal vi blande inn anlegg fra andre raser som vi ikke trenger i siameserens gen-pool. Jeg sammenligner det med regnskogen, den er lett å hogge ned, vanskelig å bygge opp»*, sier Dagny Dickens.

Du har ingen forståelse for at orientaleroppdrettere vil bruke siamesere for å hente egenskaper til orientaleren?

«Joda, men ser vi strengt avlsmessig på det, så avler man med bind for øynene når man blander de to rasene fritt. Vi kan ikke vite hva slags grønnfarge på øynene en siamforelder kan gi videre til orientaleravkom, og vi har ingen anelse hvor bra eller dårlig mønster og kontraster en siameser bærer. Orienteroppdretterne vet altså ikke hva slags egenskaper de henter inn når de bruker siamesere», mener Dagny Dickens.

For Lina Wilund ser det altså annerledes ut. Hun har nettopp brukt en siameser for å få fram et bra spottet mønster på en orientaler. Selv hører hun dog ikke til dem som har begge som målraser når hun gjør en parring. *«Jeg synes det er bra om vi kan beholde en stor gruppe oppdrettere som avler siameseren rent. Men jeg kan ikke gå med på at jeg skulle avle i blinde når jeg bruker en siameser i mitt orientalerprogram. Jeg har nå et siameserkull der det bare ligger en orientaler i 7. ledd. De er avlet for å få fram bedre farger og kontraster, fokus er brunt og dypblå øyenfarge. Begge foreldrene har det. Blir resultatet bra, skal denne siam-omveien, eller hva man skal kalle det, tilbake på orientaler i framtiden»*, forteller Lina Wilund.

Samtidig går hun nemlig videre med Åskar og parrer han med en spottet hunnkatt som hun mistenker kan gi litt dårlig type på avkommet, mens det gode mønsteret forhåpentligvis bevares. Blir hennes siam-omvei vellykket, kan en siam fra denne linjen parres tilbake på «Åskar-linjen» for å gi tilbake type og bra bredde i hodet. *«Avl er mye fram og tilbake, men jeg avler ikke med kortsiktige mål for øyet»*, sier Lina Wilund.

Siam trenger ikke ori

Orienteroppdretterne henter altså type, hodeform og annet fra siameseren for å forbedre sine orientalere. Men har da ikke orientaleren noe å gi tilbake til siameseren.

«Nei! Det finnes ingen grunn til å avle siamesere etter orientalere, for vi vet ingenting om hva slags øyefarge orientaleren gir videre til siameseren. I dag har svært mange orientalere dårlig øyefarge. Det er sjelden man ser de sterkt grønne øynene som orientaleren egentlig skal ha», hevder Dagny Dickens.

Men om man parrer en orientaler med bra øyenfarge med en siameser med bra øyenfarge, burde ikke avkommet ha stor sjanse for å få bra øyefarge da? Enten den er grønn eller blå?

«De orientalerlinjene med bra øyefarge finnes knapt lenger. De har gått tapt i takt med at dommerne har prioritert ører i stedet for øyefarge og mønster», mener Dagny Dickens. Hun innser at orientaleren likevel ikke klarer seg på egenhånd ennå, men etterlyser målrettede planer hos orientaleroppdretterne for å komme fram til den dagen hvor orientaleren ikke lenger trenger å hente type fra sitt opphav, siameseren.

«Jeg reagerer også på at orientaleroppdrettere som takk for hjelpen når de har fått låne en ren siameser, selger siamavkom til uvitende oppdrettere som bruker disse tilbake på siamesere. Dette provoserer meg sterkt», sier Dagny Dickens.

Men ellers har hun god tro på siameserens framtid. Og hvorfor det? Jo, nettopp fordi genpoolen fremdeles er så stort at det er mulig å avle «rent», uten innblanding fra orientaleren.

Liv B. Holst er en annen siam-oppdretter som har holdt på i mange, mange år. Hun fikk stamnavnet sitt på 80-tallet før norske stamnavn ble forsynt med (N), og har altså Liberho's som stamnavn. Hun har siameser som målrase og har aldri brukt annet enn siamesere i sin avl. Også hun rykker av og til ut til forsvar for den «rene» avlen av siamesere. *«I de aller fleste tilfellene hvor orientalerer parres med siameser, er det for å forbedre orientaleren. Det vil si at orientaleren mangler noe som siameseren har. Flere orientaleroppdrettere ønsker faktisk å bevare siamens gen-pool så ren som mulig, nettopp fordi de går dit for å hente egenskaper typiske for siam, og ikke for å få tilbake noe de allerede har problemer med»,* sier Liv Holst.

På 80-tallet hadde mange orientalerer små ører og trange topper. Disse ble parret med siamesere som hadde store ører og bra topper. *«Det gavnet orientaleren, men samtidig ble det jo født siamavkom etter disse parringene som hadde orientalerens på den tiden typiske små ører og smale topper. Det var imidlertid ikke noe problem, for disse siamungene ble aldri brukt i siameseravl, da vi på den tiden hadde avlsregler som stoppet dette»,* sier Liv Holst.

Hun, som alle andre, ser selvfølgelig at vi i dag har mange flotte siamesere som har sterk orientalerbakgrunn. *«Disse vakre siameserne er altså vakre fordi orientaleroppdretterne har hentet egenskapene deres fra siam gen-poolen. Når disse siameserne parres tilbake på siamesere får vi altså bare tilbake det vi allerede har i siameseravlen, men dessverre får vi da også med de negative egenskapene som man ønsket å forbedre på orientalerne. Vi trenger altså ikke orientalerer for å forbedre siameseren»,* påpeker Liv Holst.

Uforutsigbart

Hanne K. Wærenskjold er en relativt fersk oppdretter i kategori IV. Hun har orientaler som målrase, og hun har fram til nå bare brukt orientaler på orientaler i sin avl.

«Nå er jeg imidlertid på jakt etter en siamhann til min orientalerhunn. Jeg har spurt mange, men det har faktisk vært problemer å finne en hannkatteier som er villig til å låne ut sin rene siam-hann til meg som er orientaleroppdretter», forteller Hanne Wærenskjold.

Akkurat dette problemet er hun ikke alene om. Også Lina Wilund har merket seg at en del neker å låne ut sine siam-hannkatter til orientaleroppdrettere. Hvis dette er uttrykk for en ny trend, er det en meget uheldig utvikling sett fra orientalerens ståsted.

Hvorfor vil du bruke en siam denne gangen?

«Det er dels fordi jeg er ute etter et bredere hode, dels fordi jeg vil teste en del egenskaper. Jeg har tidligere brukt en orientalerhann med et fantastisk hode, men jeg vil altså prøve en siameser denne gangen. Jeg er veldig spent på å se hva jeg eventuelt mister og hva jeg får tilført. Min hunnkatt er ekstremt elegant og har etter mitt syn den typiske orientalerkroppen, lang og langlemmet, supertynn og lang hale, og hun har også alltid gitt dette videre til sine unger», forteller Hanne Wærenskjold. Hun har hittil hatt tre kull, hvorav de to første besto av henholdsvis seks og syv kattunger, og alle var spottet. Et mønster hun selv synes er det aller peneste. Men den gangen hun brukte en svart orientaler var det for å få nettopp en solid svart kattunge. Men det ble bare spottede unger.

«Avl er som å spille på Lotto! Som oppdretter kan man jobbe med sannsynligheter, men man kan jo aldri vite helt sikkert hva resultatene av parringene blir. Det er kanskje derfor avl er så spennende? Og etterhvert som man blir bedre kjent med kattene sine og hva de gir, så øker jo sannsynligheten for at man skal få fram noe som i hvert fall er i nærheten av det man vil ha», sier Hanne Wærenskjold.

Det er kanskje nettopp denne uforutsigbarheten som gjør det så viktig å bevare siamens gen-pool så ren for andre innslag som mulig? Der ligger allerede en god del recessive egenskaper som er kommet inn via huskatter og andre katter som er brukt for å få fram tabby, rødt, sølv og nå senest, hvitflekk. Så det kan kanskje være en god ide å sørge for at man ikke øker innslaget av disse arveanleggene? Noen mener i hver fall det, og andre synes for eksempel at helseaspektet er viktigere enn en farge. I denne artikkelen ser vi dog bort fra helse, siden det er en forutsetning at alle oppdrettere gjør sitt beste for å avle sunne, friske katter. Men det er jo utseendet vi i prinsippet avler på, for det er jo utseendet som gjør en rase til den rasen den er.

Kvalitet i «innkurven»

Øyefarge, mønster og kontraster har vært gjengangere i debatten om «ren» siamavl kontra «blandingsavl» hvor målgruppene siameser/orientaler ikke er adskilt. En av dem som har avlet på orientalerer lengst her i Norge, er Nora Bodøgaard Massa, med stamnavnet Intermezzo's. En god venn som også har gjort orientaleroppdretter av seg, er Øivind Hornslien med stamnavnet (N) Morcheeba's. De to må ha sett øyefarger på avkom etter begge rasene i et omfang få andre i Norge har rukket å se?

Hva er deres erfaring? Påvirkes øyefargen negativt for begge raser ved parring mellom siam og orientaler?

«Jeg hadde mitt første kull med siamesere i 1981, og mitt første kull med orientalere i 1994. Da jeg startet med orientalere var de alle sterkt beslektet, så det var langt mer alvorlige ting å ta stilling til enn øyefarge. Jeg valgte å gjøre utparringer med siameserhanner i hver generasjon for å få inn mer genetisk variasjon. Dette medførte selvfølgelig at kullene ofte bestod av flere siamesere enn orientalere», forteller Nora B. Massa. Det hun erfarte var imidlertid ikke at det var selve blandingen av disse to rasene som forringet øyefargen. «Jeg vil heller si at min erfaring snarere styrker det andre har påpekt i alle år, at det er kvaliteten på det du putter inn som preger det du får ut», sier Nora B. Massa. Hennes erfaring er altså at hvis man bruker siamesere med virkelig mørke, blåfiolette øyne (Turnerblå øyne), så vil dette komme både siameser- og orientaleravkom til gode. Problemet slik hun ser det, er at det ikke er så mange siamesere

igjen med disse fantastisk vakre mørkeblå øynene. Med andre ord, litt av det samme som Dagny Dickens sier om orientalerens svekkede øyefarge, bare motsatt. Kanskje begge oppdretterleirene sliter med det samme problemet? Men øyefargen på orientalere er litt vanskeligere enn på siameseren, ifølge Nora B. Massa. *«Her har en tre varianter; de som ser grønne ut fra starten, blir gulaktige ved ett års alder og så blir grønne igjen ved to års alder, de som er grønne og blir gule, og de øynene som er turkis-grønne fra starten og blir smaragdgrønne til slutt»*, forteller Nora B. Massa.

Øivind Hornslien, som alltid har hatt orientaler som målrase, synes øyefarge er noe av det vanskeligste innen avl. *«Det dukker alltid opp overraskelser. Jeg har fått den grønneste øyefargen etter foreldre med god siam-øyefarge og orientaler med dårlig grønnfarge. Jeg har fått kattunger med flotte grønne øyne etter to orientalere med middels god øyefarge. Og jeg har fått den dårligste øyefargen noensinne etter to orientalere med god øyefarge»*, forteller han.

Hans erfaring er at intensiteten i øyefargen har sammenheng med kattens pelsfarge. Han har opplevd at blå og lilla katter oftere har grønnere øyne enn katter som er sorte eller sjokolade. *«Kanskje spiller dillusjon en rolle? Det samme synes jeg å se på sølvkattene. De har ofte flotte grønne øyne, mens mine hittil sparsomme erfaringer med rødt tilsier at røde katter, eller creme, sjelden får god grønn øyefarge»*, sier Øivind Hornslien.

At dårlig blå øyefarge på siamesere skulle ha noe med innslaget av orientalere å gjøre, finner han litt merkelig. *«I Norge har vi jo ikke hatt fri samavl av søskenrasene, så hvorfor da skylde på orientalerne? Og hva med siam på kontinentet, har de jevnt over dårlig øyefarge? Der har de drevet med samavl i mange år, uten at det ser ut til å ha forringet siameserens øyefarge»*, mener Øivind Hornslien. Han, i likhet med Nora B. Massa, tror at øyefarge handler om det samme uansett om det er siam eller ori det dreier seg om: seleksjon. Bra øyefarge parret med bra øyefarge gir bedre sjanser for fortsatt bra øyefarge.

Genetikken

Men hva sier så de genetiske teoriene vi har i dag? Ifølge Dr. Heather Lorimer, Eye Color in Oriental Shorthairs (and other cats), er det hovedsakelig to faktorer som påvirker øyefargen:

1. Pigmentet i iris, eller regnbuehinnen, det vil si den fremre, fargede delen av den midterste øyehinnen. Fargen påvirkes av melanin, altså det mørkebrune pigmentet som finnes i spesielle celler i huden, i øyets regnbuehinne (iris) og i hår/pels.
2. Den gjennomsiktige hinnen, eller sjiktet, i kattens øye som absorberer og bryter lysstrålene på samme måte som glass gjør.

For siameseren, som er en slags mild variant av albino (siamgenet, cs, hører til albinoserien), er det altså lite pigment å ta av når øyefargen skal dannes. Resultatet blir blått.

Ifølge Lorimer så er begge disse faktorene styrt av en mengde små gener, såkalt polygenetisk påvirkning. Det er derfor vi får denne variasjonen fra mørkeblå til lyseblå

øyefarge på siameseren, og fra mørkegrønn til gul (og kanskje av og til nærmest brungul) på orientaleren.

Hvis Lorimers teorier stemmer, er kattens øyefarge altså polygenetisk betinget. Dermed burde sjansene for bra øyefarge øke hvis man hele tiden bruker katter med bra øyefarge i avl. Uansett om man avler «rent» eller blander. Noe både Nora B. Massa og Øivind Hornslien også hevder. Selektiv avl. Man må bli flinkere til å ta ut katter med dårlig øyefarge fra avlsprogrammene sine, det er oppskriften både de og andre oppdrettere gir.

Men har ikke puristene innen siameseravlen vært flinke til dette da? Da debatten om samavl kontra ren siamavl herjet for fullt på siam-listene, var det flere som påpekte at vi dag dessverre ser ganske mange siamesere med utvannet øyefarge, en slags lyseblå som ofte ser ut som om den er utspedd i grålig oppvaskvann. Her har vi endelig kommet til et spørsmål som forender både purister og samavlere: Alle er enige om at det er dommernes feil...

Ut med dommer'n!

Liv Holst har gjentatte ganger opp gjennom årene stønnet over dommere som premierer katter hvis eneste slående egenskap er digre ører som sitter ekstremt lavt plassert. *«De fleste av oss vet vel at øyefargen i et kull kan variere fra supermørkeblå til en lysere blåfarge, selv om begge foreldrene har bra øyefarge. Avl er ikke enkelt. I senere tid har vi også sett siamesere med øyeform som absolutt ikke er i samsvar med standardens krav til mandelform som skal følge kilen. Tvert imot, vi har sett katter med nærmest runde øyne som definitivt ikke følger kilen. Men dommerne har ikke slått ned på det fordi kattens ører har vært enorme»*, sier Liv Holst.

Hennes erfaring, som hun deler med nær sagt alle som avler over tid, er at avl er ett skritt fram og to tilbake i svært mange tilfeller. *«Kanskje er puristens siameser med de triste øynene to skritt tilbake, og det er et åpent spørsmål om puristen som fortsetter med ørene er kommet nærmere målet om den Perfekte Siameseren, eller om det er de som avler etter standarden som vil få de beste resultatene på sikt. Det er som kjent ikke bare øyefargen som gjør siameseren til den vakre katten den er, det er blant annet også øyeformen og uttrykket»*, sier Liv Holst. Hun får støtte av Øivind Hornslien: *«Slik jeg opplever kategori IV jevnt over, er det en ting som har stått i fokus de siste årene, nemlig ører og øreplassering. Dette har selvsagt gått på bekostning av andre ting som øyefarge, points, mønster og ikke minst haker»*, sier han.

Dagny Dickens er helt enig, men med visse modifikasjoner. *«Dommere prioriterer type og da følger oppdretterne dette. Men dommerne følger også oppdretterne. Hvis ikke de dømmer som de toneangivende oppdretterne vil, så blir de ikke invitert til å dømme på flere utstillinger»*, mener hun.

At fokus på en eller noen få egenskaper kan gå på bekostning av andre egenskaper, synes Dagny Dickens man kan se på andre maskede raser, som for eksempel hellig birma. Til tross for maskegenet og at man her kun avler «rent», så er øyefargen på en vanlig hellig birma ikke i nærheten av den blåfargen en siameser har. *«Det er bare siamesere som har mørkeblå øyne. Det finnes mange teorier om det, men det er vel trolig at siden øyefargen antakelig er polygenetisk betinget, og man på birma er mest opptatt av*

hvite poter, så har øyefargen ikke vært prioritert. På siameseren har øyefargen alltid vært en prioritert egenskap fordi den har vært et av de typiske karaktertrekkene ved en siam, men nå ser det ut til at vi er i ferd med å miste øyefargen både på grunn av blandingsavl og at for eksempel store ører og øreplassering blir prioritert høyere», sier Dagny Dickens.

Men mønster da?

Et annet argument mot samavl mellom siam og ori er at kontraster, utmasking og mønstre vil tape. Det vil si at siameseren mister sine flotte points og kontraster, og orientaleren får dårlige mønster og kontraster. Ifølge det man i dag tror seg vite om de genetiske «lovene» som styrer mønsterutviklingen, så er det tre ulike gener som kontrollerer mønstrene. Som kjent har vi fire mønstre på katter: Klassisk tabby og tigré, spottet og ticket. Klassisk tabby og tigré antas å være de to grunnleggende mønstrene som alle katter har. Spottede katter kan for eksempel få klassisk tabby-unger, noe vi av og til ser blant ocikatter, der man i all hovedsak bare parrer spottet på spottet. Det samme gjelder tickede katter; de kan få avkom med de andre mønstrene.

Dr. Heather Lorimers teori om mønstre og nedarving er som følger: Klassisk tabby eller tigré ligger der hos alle katter. I tillegg finnes der to separate og dominante gener som påvirker videre utvikling av mønstrene. Det ene genet er det som bryter opp det grunnleggende mønsteret i spotter. Det andre er et gen som bryter opp mønstret i enda mindre partikler enn spotter, nemlig det tickede genet som bryter opp hele mønsteret slik at det ikke lenger er noe synlig mønster, bare en jevn ticking. Katter som er heterozygote for ticking, slik flesteparten av våre orientaler er, får (og skal ha) de typiske tabbymarkeringene, dvs. ringer/striper på hale, bein, ører (tommelavtrykk) og ansikt. De skal også ha et eller to brutte «halsbånd».

Klassisk tabby er det «mest recessive» av mønstrene og katter som har dette mønsteret er alltid homozygote for det, men tigré pleier altså å ha forrang når mønstergenene deles ut. Når det gjelder genene som bryter opp mønstrene i spotter og ticking, antas det at genet som gir ticking er «dominant» over det andre som gir spotter.

Dette er genetikkens tale, og genetikken gjør ingen forskjell på raser. Men hva sier erfaringen? Vil blandingsavl mellom siam og ori forringe mønster og kontraster? Dagny Dickens tror det, fordi man ikke kan se hva slags mønster en siameser bærer, og man ikke kan vite hva slags kontraster og maske en orientaler bærer. Dermed øker risikoen for at man parrer dårlig mønster med dårlig mønster, dårlige kontraster med dårlige kontraster.

«Jeg er ekstremt opptatt av mønster og kontraster, og derfor prøver jeg alltid å finne både siamesere og orientaler som har gode kvaliteter her. Det er likevel ikke alltid like lett å vite hvilke utfall en vil få på ori-ungene ved å bruke en siameser som en av foreldrene. Men min erfaring tilsier at verken den ene eller den andre kan ødelegge noe. Man må bare finne katter med de kvaliteter man vil føre videre, og bruke dem», sier Nora B. Massa.

Øivind Hornslien er inne på samme tankebaner. *«Jeg mener det er svært viktig å tenke mønster framover. Jeg synes det er blitt dårligere kvalitet på mønstrene i senere år. For fire-fem år siden hadde vi mange flott mønstrede orientaler, men i dag ser vi ikke like mange av dem. Jeg har alltid i bakhodet når jeg bruker en tabbymasket siam i avl, at jeg som oftest ikke vet hva som ligger bak denne katten med hensyn til kvalitet på mønsteret.*

Men igjen, hvis det er et problem med kontraster på siam i Norge, hva kommer det av? Det har tradisjonelt ikke vært samavl med de rene siameserne og orientalerne her», sier Øivind Hornslien.

Sølv og hvitt

Og så har vi sølv og hvitfleck. To egenskaper som siamfolket frykter, kanskje særlig sølv. Genet som gir sølv, inhibitor som det kalles, er visselig et dominant gen, så hvis katten ikke har sølv har den i prinsippet ikke dette genet og kan dermed heller ikke gi det videre. Men hvordan ser man da om en tabbymasket siameser har sølv? Vanskelig, meget vanskelig.

Det er en del som mener at sølvgenet allerede florerer i siameserens gen-pool. Den australske dommeren Lesley Morgan Blythe er en av dem, og kanskje den som har gjort seg mest bemerket her i Norge. Andre er mer moderate og mener at dette genet nok forekommer, men neppe i den grad Morgan Blythe vil ha det til, og definitivt ikke blant de renavlede siameserne. Hva som finnes i gen-poolen for de samavlede siameserne derimot, det er en helt annen sak...

Det genet som oppdretterne av orientalsk bi-colour og seychellois jobber med, er også et dominant gen. Har katten ikke den minste lille hvite flekk (vi ser her bort fra medaljonger/loketts, birmaens «gloving» etc.) så har den heller ikke dette genet og kan ikke gi hvitfleck videre. Hvitfleckgenet antas ikke å påvirke kattens farger og pigment, slik sølvgenet synes å gjøre. Sølvkatter får som regel en kaldere farge, og unger etter sølvkatter kan også få merkelige farger selv om de ikke har arvet selve sølvgenet. Men farger er nå en ting, det finnes andre egenskaper som kan være verre å få inn i gen-poolen.

Det har vært hevdet at sølv og hvitfleck har medført risiko for at vi får inn blodgruppe B i gen-poolen. Kommentar?

«Blodgruppe B er overhodet ikke ønskelig, men oppdrettere av andre raser har lært seg å leve med dette. For oss tror jeg ikke dette er noe stort problem. De kattene som har vært brukt i utviklingen har vært valgt med omhu. Skulle blodgruppe B dukke opp, får man bare bruke eliminasjonsmetoden og ta de kattene ut av avlen», sier Nora B. Massa.

Det er jo heller ikke første gangen det er blitt parret med andre raser for å få fram nye farger og mønstre i kategori IV. *«Vi har passert stadiet hvor siameseren var helt ren. Ikke det at vi ikke skal holde så godt vi kan på den «rene rasen», men det er allerede blandet inn huskatt, abyssiner og europé de gangene man ville ha inn tabby, ticking, mønstre og kontraster. Oppdretterne som gjorde dette hadde klare mål for det de gjorde, og avkommene er for lengst blitt tilbakeført til de rene siameserne»,* forteller Nora B. Massa.

Øivind Hornslien er inne på mye av det samme. Opp gjennom historien er det gjort såpass mange utparringer på andre raser at det føles litt besynderlig å bli mistenkeliggjort på den måten han oppfatter at sølv- og hvitfleckoppdretterne blir. *«Ingen ønsker blodgruppe B, og jeg tror heller ikke det er noen fare for at denne blodgruppen nå er i ferd med å spre seg i kategori IV. Jeg blir litt provosert av slike påstander, som jeg oppfatter kun har til hensikt å framstille oppdrettere som driver med sølv eller hvitfleck som mindre ansvarlige og seriøse. Er det slik at det kun er oppdrettere som driver med rene siamesere som er*

ansvarlige, mens vi andre er uansvarlige og introduserer uønskede egenskaper til gen-poolen i fleng? Og forresten, hva er det som gjør at en siameser er ren etter ni generasjoner, mens den fremdeles er uren etter sju», spør Øivind Hornslien.

Det hevdes også at avl med hvitfleck kan medføre problemer med det recessive rex-genet for krøllete hår?

«Det stemmer at en av startlinjene for hvitflekkslinjene i Europa startet med en utparring mellom en orientaler og en sort-hvit cornish rex. Men for å utvikle hvitflekkvarianten ble det gjort såpass hard linjeavl at jeg ikke tror at faren er veldig stor», sier Øivind Hornslien.

«Recessive gener kan jo alltid dukke opp når man minst ønsker det, men jeg tror ærlig talt ikke denne ene utparringen med rex innebærer noen stor fare for at vi får krøllete siamesere», sier Nora B. Massa.

Også hun peker på den harde linjeavl som ble gjort, og nå er det blitt såpass mange generasjoner at det burde ha dukket opp krøllete hår hvis genet ligger der. «Det er heller ikke alle kattene med hvitt som stammer fra denne linjen. Jeg kjenner for øvrig ikke til at det er gjort noen tiltak for å hindre spredning av langhårs-genet for eksempel. Et gen det ikke er usannsynlig vi har fått inn via utparringene med huskatt og chinchilla-kattene for å få inn sølv», påpeker Nora B. Massa. Men langhår på våre raser i kategori IV har så langt ikke vist seg som noe problem.

Bevaringsverdig

Tilbake til den rene siameseren. Er det virkelig så farlig om siameserens gen-pool blir enda mer utspedd med egenskaper fra orientaler? Er det noe i Dagny Dickens sammenligning med regnskogen, at den er lett å hogge ned, men uhyre vanskelig å bygge opp igjen?

«Jeg avler selv rene siamesere fra tid til annen. Og jeg er selvfølgelig opptatt av å bevare siameseren. Jeg tror imidlertid det kan bli vanskelig. Se på utviklingen i Europa, der er tendensen nå at alt er lov bare kattene vinner på utstilling», sier Nora B. Massa.

Når det gjelder hvitt og sølv mener hun disse egenskapene absolutt ikke har noe å gjøre i siameserens gen-pool. Hvitfleck er nå en ting, men sølv er hakket verre. «Personlig mener jeg at en skal være mer forsiktig med sølv-genet. Kanskje også på orientaleren, siden det blir en del rare farger på ikke-sølv avkom. Patricia Turner og John S. Harrison hevder at en parring mellom siameser og chinchilla på slutten av 60-tallet var begynnelsen for fargene apricot (1972) og caramel (1974). Hva vet jeg, teoriene er mange. Det skader i alle fall ikke å trå forsiktig», sier Nora B. Massa.

Selv hadde hun ønsket at merknadene «sølv» og «hvitt i linjene» skulle ha stått i tavlene til evig tid, og ikke bare i ni generasjoner som vi har nå. Hun håper at framtidens oppdrettere vil bruke tid på å sette seg inn i rasen de skal avle, og være litt ærbødige overfor den kunnskap og erfaring de gamle oppdretterne har tilegnet seg. «Samtidig ønsker jeg at de nye vil jobbe selvstendig og ikke la seg styre av andres meninger og eventuelle fordommer», sier Nora B. Massa.

Øivind Hornslien har ingen tro på noen forbudslinje. Han har respekt for dem som ønsker å avle annerledes enn han, men han ønsker samtidig den samme respekten tilbake.

«Vi har alle våre måter å nærme oss målet for den perfekte siameser. Noen ønsker å avle rent. Noen ønsker å forbedre generasjon etter generasjon etter den første katten de kjøpte, mens andre ønsker å kjøpe nye katter hele tiden i håp om å nå sine mål fort», sier Liv Holst.

Men uansett kommer vi alltid tilbake til siameseren. For dem som har siameseren som målrase er det kanskje ikke så farlig om gen-poolen har innslag fra orientalere, men for oppdrettere av siameserens søskenraser er det av større betydning at siameserens gen-pool bevares så fri fra andre innslag som mulig. Siameseren er kilden til de andre rasene, det er siameseren man går til for å hente type og andre egenskaper som er svakt utviklede på orientalere. Da vil man selvfølgelig ikke få med seg de samme svakt utviklede egenskapene på lasset. Eller som Liv Holst sier det: *«For meg kan oppdrettere avle akkurat sånn som de vil, men mitt håp er at flere vil ønske å avle rene siamesere slik at vi i framtiden kan ha en ren siameserkilde. Eller så ren som mulig. Både regnskogen og siameseren er verneverdige nettopp på grunn av det de gir til oss, og ikke omvendt.»*